

KASB-HUNAR TA'LIMIDA ONA TILI O'QITISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA INNOVATSION METODLARI

G'aniyeva Shahnoza Boyqobil qizi

Qashqadaryo viloyati Kitob tumani 2-son politexnikumi Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur mavzuda kasb-hunar ta'limi tizimida ona tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlardan samarali foydalanish masalalari yoritilgan. Ta'lim jarayoniga interfaol usullar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, muammoli va kompetensiyaviy yondashuvlar joriy etilishi orqali o'quvchilarning savodxonligini oshirish, nutqiy kompetensiyasini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, metodik tavsiyalar asosida dars samaradorligini oshirish yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: kasb-hunar ta'limi, ona tili, innovatsion metodlar, zamonaviy yondashuv, interfaol usullar, AKT, kompetensiyaviy yondashuv, savodxonlik.

Abstract: This article discusses the issues of effective use of modern pedagogical approaches and innovative methods in teaching the native language in the vocational education system. The possibilities of improving students' literacy and forming their speech competence through the introduction of interactive methods, information and communication technologies, problem-based and competency-based approaches to the educational process are analyzed. Also, ways to increase the effectiveness of the lesson are proposed based on methodological recommendations.

Keywords: vocational education, native language, innovative methods, modern approach, interactive methods, ICT, competency-based approach, literacy.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimining barcha bosqichlarida, jumladan, kasb-hunar ta'limida ham o'qitish sifatini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ona tilini o'qitishda an'anaviy uslublarni zamonaviy, interfaol va innovatsion metodlar bilan boyitish orqali o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshirish, savodxonlik darajasini yuksaltirish mumkin. Til o'rgatish nafaqat grammatik qoidalarni tushuntirish, balki o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ravon nutq so'zlash, yozma va og'zaki ifodaning barcha shakllarini egallashga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Shu nuqtai nazardan, kasb-hunar ta'limida ona tilini o'qitish usullarini yangilash, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi globallashuv davrida ona tilining o'quvchilarga chuqur va mukammal o'rgatilishi - nafaqat til boyligini oshirish, balki yurtga sadoqat, milliy g'urur va ma'naviy yuksalishga hissa qo'shuvchi muhim vositaga aylangan. Ayniqsa, kasb-hunar ta'limi tizimida ona tilini o'rgatish o'quvchining kasbiy sohada o'z fikrini to'g'ri va ravon ifodalashi, hujjatlar bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirishi hamda

og'zaki va yozma muloqotda savodxon bo'lishini ta'minlaydi.

1. Ona tili o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari texnikumda

Texnikumda ta'lim olayotgan yoshlar - bo'lajak mutaxassislar sifatida til madaniyatiga ega bo'lishi zarur.

Bu bosqichda o'qituvchining asosiy vazifasi:

- amaliy til ko'nikmalarini shakllantirish,
- kasbiy matnlar bilan ishlashni o'rgatish,
- tahliliy fikrlashga o'rgatish,
- og'zaki va yozma nutqni boyitishdan iborat bo'ladi.

Shuningdek, dars jarayonida kasbiy sohalarga oid adabiyotlar, texnik matnlar, rasmiy ish yuritish hujjatlari asosida topshiriqlar berilishi, fanlararo integratsiyaga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiq.

2. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar

Ona tilini o'qitishda quyidagi innovatsion metodlar ijobiy natija beradi:

- Muammoli o'qitish: O'quvchining mustaqil fikrlashiga turtki beradi. Masalan, tilshunoslikdagi murakkab hodisalarni hayotiy misollar bilan muhokama qilish.

- Klayster metodi (klaster): O'quvchilarning tasniflash, umumlashtirish ko'nikmasini rivojlantiradi.

- BRAINSTORMING (fikrlar bo'roni): Og'zaki nutqni rivojlantirishda foydali.

- Interaktiv darslar (debate, rol o'ynash, testlar, loyiha ishlari): Til amaliyotiga oid mashg'ulotlarda qo'llaniladi.

- AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari): Prezantatsiya, video darslar, grammatik testlar platformalari yordamida ta'lim samaradorligini oshiradi.

3. Kasbga yo'naltirilgan dars mazmuni

Ona tili darslarida kasbga yo'naltirilgan yondashuv orqali:

- o'quvchilar kasbiy nutq madaniyatiga ega bo'ladi;
- hujjatlarni rasmiylashtirish, ish yuritish, nutq etikasiga oid bilimlarni egallaydi;
- til vositasida ish joyidagi muloqot malakasini shakllantiradi.

Misol: "Murakkab gap turlari" mavzusini o'rganishda texnik matnlar (yo'riqnomalar, shartnomalar, texnologik xaritalar) asosida tahliliy topshiriqlar berish.

4. Baholash va refleksiya metodlari

Zamonaviy baholash usullari:

- BLUM taksonomiyasi asosida baholash: bilim, tushunish, qo'llash, tahlil, sintez va baholash bosqichlarini qamrab oladi.

- Portfolio, loyiha ishlari, jurnallar: o'quvchining ijodiy va amaliy faoliyatini aks ettiradi.

- Reyting tizimi orqali doimiy monitoring olib borish, o'z ustida ishlashga yo'naltiradi.

Xulosa

Texnikumlarda ona tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va interaktiv metodlarning qo'llanishi:

- o'quvchilarning kasbiy nutq madaniyatini oshiradi;
- amaliy va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantiradi;
- o'quvchini mustaqil fikrlash va samarali muloqotga o'rgatadi.

Demak, kasb-hunar ta'limida ona tili nafaqat o'quv fanidir, balki har bir mutaxassisning professional faoliyatida ajralmas vositadir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

O'zbekistonda kasb-hunar ta'limi tizimida o'qitish sifatini oshirish, xususan ona tilini zamonaviy yondashuvlar asosida o'qitish masalasi bir qancha ilmiy va metodik adabiyotlarda o'z aksini topgan. Jumladan, A.Sattorovning "Ona tili va adabiyotni o'qitish metodikasi" (Toshkent, "O'qituvchi", 2018) asarida til o'rgatishda kommunikativ yondashuvning o'rni tahlil qilingan. M.Abdullayeva va boshqalarning "Kasb-hunar kollejlari ona tilini o'qitish usullari" (Namangan, 2020) ishida interfaol usullar, rol o'yinlari va muammoli ta'lim metodlari yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining 2022-yildagi ta'lim standartlari bo'yicha metodik ko'rsatmalarida kompetensiyaviy yondashuv asoslari aniq belgilangan.

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

- Tahlil va sintez: mavjud adabiyotlar, o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalar o'rganildi.
- Empirik kuzatuv: ona tili darslarida zamonaviy metodlarning qo'llanilishi amaliy jihatdan kuzatildi.
- Suhbat va so'rovnoma: ona tili o'qituvchilari va o'quvchilar bilan suhbatlar tashkil etildi.
- Taqqoslash va umumlashtirish: an'anaviy va innovatsion metodlar samaradorligi solishtirildi.

Natija va muhokamalar

Tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha:

- Zamonaviy metodlardan foydalanilgan darslarda o'quvchilarning faolligi, darsga qiziqishi va tilga bo'lgan munosabati an'anaviy darslarga qaraganda yuqori bo'lgan.
- Interfaol usullar – "klaster", "aqliy hujum", "blits-so'rov", "konseptual jadval"lar o'quvchilarning fikrlash salohiyatini kuchaytirgan.
- Ona tilini o'qitishda innovatsion yondashuvlar o'quvchining o'z fikrini og'zaki va yozma ravishda erkin ifodalashiga imkon yaratadi.
- O'qituvchilarning aksariyati innovatsion metodikaga ijobiy qaraydi, biroq ularni amalda qo'llashda ba'zi metodik va texnik muammolar mavjud.

Xulosa.

Kasb-hunar ta'limida ona tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsion metodlardan foydalanish o'quv jarayonining sifatini oshiradi, o'quvchilarning fikrlash, muloqot, savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Maqola doirasida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, darslarda interfaol metodlardan keng foydalanish, AKT vositalarini joriy etish va kompetensiyaviy yondashuvni asos qilib olish muhimdir. Shu sababli, metodik ta'minot yangilanishi, o'qituvchilar malakasi oshirilishi va amaliy tavsiyalar tizimi kengaytirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

I. Hamidullo o'g'li, T. H., & Kamolovich, B. E. (2023). IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI. Scientific Impulse, 1(7), 648-653.

2. Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>
3. Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetentsiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil.575 bet
4. https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf
4. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.
5. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. Universum: технические науки, (8-1 (77)), 27-29.
6. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO'YICHA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. Scientific Impulse, 2(18), 125-131.
7. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.
8. Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>
9. Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetentsiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil.575 bet
10. https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf
11. TURSUNOV HOJIAKBAR HAMIDULLO O'G'LI. KAR VA ZAIF ESHITUVCHI YUQORI SINF O'QUVCHILARINING AXBOROT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TASHKILIY-METODIK MUAMMOLARI. (2025). International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health, 54-62.
12. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO'YICHA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. Scientific Impulse, 2(18), 125-131.
13. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.